

כמ"ש לעיל, כי האכילה היא ענין השינויים והכל בחינת מיתה, אבל האומרים עליו דברי תורה נקרא שלחן שלפני ה', שמתעלה אל השורש על ידי התורה שנקראת 'עץ חיים', ונקרא 'זה השלחן' בלי השתנות כנ"ל... (שם תרנ"ו).

והטומאה שהיה בשולחן בסיבת ההגבהה להראותו לעולי רגלים, הוא גם כן על דרך ששמעתי מהמעשה שהיה אצל רבנו הקדוש מלובלין זצוק"ל שנתנו לו לקידוש על פי טעות צלוחית מי דבש, וכשהסתכל בכוס אמר שהוא כשר אבל אינו רואה בו הבהירות של כשר ועל כן לא רצה לקדש עליו, ועל זה אמר רבנו הקדוש זצ"ל כי בדבר שנמצא גם ההיפוך מהקדושה, באותו דבר יש בהירות הקדושה, ובדבר שאין בו ההיפוך אין בו גם בהיות ההכשר. ולפי חיבתן הוא טומאתן, ועל כן גם בזה שהיה הגבהת השלחן היה השלחן מקבל טומאה, זה בעצמו גם כן מראה חיבתן, דבאומות ליכא טומאת זיבה ונגעים והכל רק בישראל לפי חיבתן, ולכך כאן נקרא שלחן הטהור מכלל שהוא טמא (עפ"י פרי צדיק אמור יא; דברי חלומות כד. וע' בית יעקב הכולל תזריע ד"ה וידבר וד).

דף צז

'הדר אמר רבא: לאו מילתא היא דאמרי...'. על תופעת ריבוי חזרותיו של רבא, ע' במצוין ביוסף דעת זכאים צד.

(ע"ב) 'זיה גב מזבח הזהב... ר' מאיר סבר זהו באמה בת חמשה, הא כל אמות כלים באמה בת שש. ורבי יהודה סבר: כזה יהו כל אמות כלים'. שניהם דורשים מלת וזה המיותר לכאורה, שלא היה לו לומר אלא 'וגב המזבח'; רבי מאיר דרש וזה למעט, דוקא זה באמות של חמשה טפחים, ולא שאר כלים. ורבי יהודה דרש כזה יהיו כל הכלים (טהרת הקדש).

זכי תימא הכא נמי לא דק, והא כתיב והאראיל שתים עשרה ארך בשתים עשרה רחב, רבוע... מלמד שבאמצע הוא מודד שתים עשרה אמה לכל רוח ורוח? – ולפי חשבונך היה צריך לומר שתים עשרה אמה ומחצה. ואף על פי שאמרנו שאין התנא מחשב חלקי האמה אלא אמות שלמות [ואף בלשון המקרא צריך לומר כן, שהרי לפי המסקנא מקום המערכה היה (לפרש"י והרמב"ם) כ"ד אמות וארבעה טפחים, הרי שלא החשיב הכתוב את חלקי האמה, שלא אמר י"ב אמות ושני טפחים] – כאן שיש מקום לטעות באמה שלמה לאורך ולרוחב, היה צריך הכתוב לומר י"ב ומחצה (עפ"י משנה למלך בית הבחירה ב, ז. ובספר מנחה טהורה נשאר בקושיא).

עוד נראה, אמנם כאשר מונה הכתוב ומציין את האמות אינו נכנס למנין טפחים [וכעין שמצינו בפקודים שבמדבר, שאין הכתוב מונה יחידים אלא מאות ועשרות שלמות], אולם אילו היה האורך כ"ה, היה לו לומר כשמציין את החצי – י"ב אמות ומחצה, שאין בזה מנין במידה אחרת אלא הכל מתייחס למידת האמה שהוא עוסק בה, אמה שלמה או חציה. וכלפי זה אין אומרים 'לא דק' בלשון המקרא. ונראה שזו כוונת רש"י. ומיזשבת קושית השפת-אמת, ע"ש. וערש"ש.

זכי תימא שית מינייהו מעיקרא באמה בת חמשה מייתי להו, אם כן רווחא לה עזרה, דתנן כל העזרה היתה אורך מאה ושמונים ושבע... יש לשאול מאי קושיא, נאמר שאותן שש אמות מעיקרא באמה בת חמשה טפחים, וכמו שאמרנו כן לגבי אמות המזבח שכולן בשל ששה טפחים ושש מהן באמות

של חמשה. 'וצריך ישוב' (מנחה טהורה. ע"ע במה שפלפל בשו"ת דובב מישרים ח"ג קכב, ב). הערת הרי"ד ויזר שליט"א: אפשר ליישב, שאם אומרים מדת אורך העזרה, אין מסתבר שחלק מן האמות נאמרו בקטנות וחלקן בגדולות, אך לגבי המזבח שמורכב מכ"ד על כ"ד למערכה, ועוד אמות נפרדות למקום הילוך ולקרנות ולסובב ויסוד, שייך לומר דהני בקטנות.

ענינים וטעמים

'בזמן שבית המקדש קיים – מזבח מכפר על אדם, ועכשיו שאין בית המקדש קיים – שולחנו של אדם מכפר עליו' –

הנה לקט מועט מספרי ר' צדוק הכהן על מעלת האכילה, והשוואתה לעבודה שבמקדש: 'השלחן דומה למזבח כדאיתא שלהי חגיגה. ובהיפך אמרו באבות 'זבחי מתים' דהיינו תקרובת עבודה זרה, כמפורש בתהלים דנקרא 'זבחי מתים' (וכמ"ש בפ"ק דהולין).

והיינו כי ההנאה שיש להאדם מן המאכל, אם נכנסת לנפש האלהית וחלק אלו-ה ממעל שבו, היינו כשהוא מכיר שהש"י ברא את המאכל הזה ומחיהו ונותן לו הויה וקיום, והוא נותן בו טעם והנאה ונותן לאדם חשק שיתאוה לו ושיטעום בו טעם טוב ושיוסיף בכוחו וחיותו – כשמכיר שזה הכל מהש"י, בהכרה ברורה מאיר בלב, בלי הטעיה בנפשו לחשוב דמיון דרך העברה בעלמא להכרה ברורה – הנה הכרה הזו הוא מכח החלק אלו-ה וצד הטוב שבו, ואותו הצד נתגבר והנאת אותו הצד הוא ממש הנאת הקרבן שלמעלה. כי שוה החלק עם הכל. אבל כששוכח זה ואוכל להנאת עצמו למילוי התאוה – זהו מצד נפש המתאוה הבהמית שבאדם וכאילו מקריב לה קרבן, וזהו 'זבחי מתים' ממש, שכח זה ותאוה זו הוא כדרך שאמרו 'רשעים בחייהם קרויים מתים' – שהחיות הוא דמיון בעלמא אבל באמת הוא מיתה, והקרבתה הוא זבחי מתים ותקרובת עבודה-זרה, שזהו 'עבודה זרה' – השכחה מהש"י ומילוי כח אחר חוץ מכח הש"י. והעצה לזה הוא שלחן שיש עליו דברי תורה, שהמאור שבה הוא המברר שמכיר שהוא מהש"י – כי חכמה לשון הכרה כידוע. וזה גם כן כוונת הברכה שתקנו חכמים קודם אכילה, שענינה ההכרה שהש"י הוא הבורא ומהוה מאכל זה שיהיה מאכל' (קונטרס 'עת האוכל' ו).

... אבל מי שהגיע למדרגה שלבבו דבוק תמידיות במחשבת רצון השי"ת ושליתתו, וכן כל אבריו אחריו, כי ממנו תוצאות חיים – הרי כללות גופו נעשה מרכבה לשם שמים (דוגמת מה שאמרו (ב"ר פב) האבות הן הן המרכבה, שזה מדרגת האבות כנ"ל), ומשכן ובית המקדש וקדש-קדשים לשכינתו ית' ששרוי בתוכו, שהרי כל מחשבותיו ומגמותיו ותשוקותיו ורצונותיו וכחותיו בזה. ועל זה אמרו (ר"ה יח): שקולה מיתתן של צדיקים כשריפת בית אלקינו – כי גופו ממש דוגמת בית אלקינו כנ"ל. ואם כן הוא, מאכלו דוגמת הקרבנות ממש שמקריבין בבית ד'. וכמו שאמרו (בשלהי חגיגה) זה השלחן אשר לפני ד' – דשולחנו של אדם השלם בזה כמזבח. ואמרו (יזמא עא.) הממלא גרונו של תלמידי חכמים יין – כמקריב נסכים. ואמרו (בכתובות קה): המביא דורון לת"ח כאילו הקריב בכורים, והכל כנ"ל.

וגם כשהוא עצמו ממלא גרונו – כמקריב קרבן למזבח ד', מאחר שהגיע למדרגה זו בחללות הלב מכל חמדות העולם הרי אין לו שום שייכות אל הגוף, שהרי אף רגע אחד אין מחשבתו

עליו מעצמו ומטבעה, שכבר הפך לבו להיות גופו כמו זר נחשב לו – לכך כל מעשיו שעושה עם גופו כעושה עם אחר, וכמו שלאחרים המצוה להיטיב בכל מיני טובות בעולם הזה, כך המצוה עליו על גופו... (מתוך דובר צדק עמ' 52. וע"ע: תקנת השבין עמ' 100).

'... ועל זה נצטוו באכילת הפסח, כי הקנה וושט סמוכים זה לזה, זה מוציא דבור וקול וזה מכניס מאכל, והם נקראים 'סימנים' – שבהם סימן החיות; בקנה הוא שואף החיות ברוח, דלולי זה אין לו חיות, ובאדם, על ידי זה יש בו כח הדבור להיות רוח ממללא, ובאכילה דושט הוא קיום החיות. ושורש החיות של איש הישראלי תלוי רק במה שמכיר רבונו ושהש"י שוכן בקרבו ואתה מחיה את כולם. והחיות שמקבל מאכילה הוא גם כן רק ממה שרצון הש"י היה שיאכל ויקבל מזה חיות, וכמו שנאמר 'כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם' – ורצה לומר לא לחם לבד, נפרד מהש"י, רק בצירוף המוצא פי ה' עם הלחם – זה הוא המחיה, דלולי הכרה זו אין נקרא חיות אצל איש ישראלי כלל.

ועל ידי זה נחשב האכילה כקרבן וחשוב עוד יותר, כמו שאמרו ז"ל (מדרש לקח טוב בראשית כז) על הפסוק כי הקרה ד' אלקיך לפני – אם לקרבנך הזמין, למאכלך לא כל שכן; כי השולחן דומה למזבח (חגיגה כז.) וכן איתא (ביומא עא.) הממלא גרונו של ת"ח יין – כמקריב נסכים, כי היכל ד' ומזבח ד' המה, ועדיפי ממזבח אבנים הגשמיים. ואמנם לזה צריך שלימות הכוונה לשם שמים, שלא יאכל לתאווה, רק לפי שהש"י קבע כן בבריאה דקיום חיות הוא ע"י מאכל על כן זהו רצונו, וכדרך שאמרו פ"ק דחולין (ז.) 'אני הולך לעשות רצון קוני' על הילוך הטבעי של הנהר – כיון שקבע הש"י הטבע כך, זה רצונו, ואיכא נמי מצוה על זה, נשמה שנתתי בך החיה, כמו שאמרו בתענית (כב.) ועל זה תקנו רז"ל הברכה לפני כל אכילה, להכיר שהש"י הוא שיצר המאכל להחיותו.

וזהו אף בחול; ומוסיף עליו שבת ויום טוב, דהאכילה מצוה, דאז אף מה שאוכל מותרות הכל הולך לקדושה כידוע מהאריז"ל, כיון שהכל מצוה כשמתענג מזה. ועדיין גם זה אינו מצוה גמורה, שהרי מי שהתענית עונג לו – רשאי להתענות גם כן, וגם אין מברכין עליה 'אשר קדשנו במצותיו וצונו' וגם אין אותו מאכל פרטי מצוה; מוסיף עליה אכילת פסח ומצה וכיוצא, שגוף אכילת אותו מאכל מצוה גמורה שאינו יכול להתבטל ממנה, ומברכין עליה 'אשר קדשנו במצותיו וצונו' – דכולו קודש ממש לד', וכאכילת כהנים קרבנות, דעל ידי זה בעלים מתכפרין, כמו בגוף ההקרבה לה' בזריקת דמים והקטרת אימורין, דכהנים משלחן גבוה קזכו, והם שלוחי דרחמנא. וכך כל אכילות מצוה, ובזה מתקדשים אברי הושט וקרבים ומעיים כקדושת מקדש ומזבח להיות משכן לקדושתו ושכינתו ית' בקרבנו, ולהיות המאכל נותן חיות ודם ללב, וממנו מתפשט החיות לכל אברים – על ידי זה מתקדש הלב בקדושת בית קדשי קדשים כמו שאמרו בזוהר, ומתפשט הקדושה בכל הגוף עד שמגיע לכלי הדבור, ונפתח הפה לומר הלל, שאומרים חציו אחר כך מטעם זה, ועל ידי זה 'פקע איגרא', פירוש שבוקע ועולה עד לרקיע, והוא כאילו נפקע הגג המפטיק וחוצץ בינו לרקיע השמים, ואף על פי שעיקר העליה הוא ההלל, הוא דייקא על ידי כזית פסח הקודם, ואפילו אוכל הרבה, אותו כזית שהוא חובה הוא הנותן כח בהלילא שיפקע איגרא. ושמעתי דמלת 'גג' הוראתו על הגובה והגיאיות...'

(מתוך 'מחשבות חרוץ' עמ' 67 ואילך)

*

'... והקב"ה בתורה מסר לבני ישראל כל ההנהגה, ואפילו עתה שחרב בית המקדש מכל מקום על ידי התורה יכולין למשוך השפע בקדושה. ואיתא במשנה שלשה שאכלו על שלחן אחד ואמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו משלחנו של מקום, דכתיב: זה השלחן אשר לפני ה' – אם כן על ידי התורה זוכין לבחינת לחם הפנים שהוא פנימיות השפע, להיפוך מזבחי מתים בלי מקום, שאין בו חיות פנימיות. ועל ידי שאמרו עליו דברי תורה מקבלין שפע פנימיות. ופירוש 'אמרו עליו' הוא להיות התורה עיקר ועולה על השלחן, כענין שאמרו 'תורתן קבע ומלאכתן עראי – זו וזו נתקיימה בידן', שעל ידי שהתורה עיקר ממשיכין פנימיות גם בשפע הפרנסה כנ"ל.

(שפת אמת אמור תרנ"ב)

עוד על השלחן כמזבח – ע' שבלי הלקט ברכות עמ' 110; או"ח קסו,ה; צלותא דאברהם ח"ב עמ' תפט; עבודת ישראל אבות ג,ד; כף החיים קע,ג; מנהגי ישראל ח"ג עמ' קסו.

דף צח

'שעל קרן מזרחית צפונית יתירה על של משה חצי אצבע, שעל קרן מזרחית דרומית... חדא לכספא ודהבא וחדא לבניינא'. וסימנך: 'מצפון זהב יאתה', זו שמודדים בה זהב היתה בצד צפון.

נראה טעם ליתור חצי אצבע, על פי מה שכתבו הראשונים (ע' מאירי עירובין ג: ב"י יו"ד רא בשם הרשב"א) שהאמה השוחקת עודפת על האמה העצבת חצי אצבע [כ-2 אחוז], והרי אמרו (בעירובין שם) שיש למדוד באמה שוחקת לחומרא, נמצא שכל המדידות היו נעשות בעצבת, שהיא האמה המדויקת בצמצום (כן כתב בשו"ת אגרות משה יו"ד ח"א קז – דלא כהמנ"ח צה), אבל לאומנים יש למדוד לחומרא בשוחקת. ולשאר דברי בנין שאינם יקרים, הכפילו שיעור זה לקודש.

'ואילו נאמר שתים עשרה חלות ומערכות ולא נאמר שתים ושש, הייתי אומר שלשה של ארבע ארבע, לכך נאמר שתים ושש'. ואם תאמר, ייאמר 'שתים עשרה חלות שש המערכת', ולא יאמר 'שתים' יש לומר, הייתי אומר לעשות יותר משתי מערכות, ויתפרש הכתוב 'שש המערכת' – מערכת אחת תהא בת שש חלות, אבל יהיו עוד שתי מערכות של שלש שלש וכדו' – לכך נאמר שתים (חק נתן).

'זהא בעינן ונתת על'... אף על פי שמין במינו אינו חוצץ – מכל מקום אין הלבונה נתונה על המערכת, אלא 'על דמעל', כדוגמת מה שאמרו ביבמות (קב-קג) לענין חליצה מעל רגלו – ולא על דמעל, כגון שני מנעלים זה על גב זה, או חליצה מהארכובה ולמעלה. וכיו"ב יש לפרש בזבחים צח: גבי דם חטאת מעל דם עולה, משום דכתיב 'על הבגד' (ע' יוסף דעת שם).

(וכיו"ב כתב המרדכי (תתקמב, מובא בב"י או"ח סו"י יא. וע"ש בבאור הלכה) לענין נתינת טלאי על כנף הציצית, שפסול משום 'על דמעל').

וגם לשון רש"י 'חציצה' מתפרש כן, ולא מדיון חציצה שבכל מקום. כן נראה לכאורה. ועל כן נסתפקו (בחולין קמ:) בשני